

Mia Laiho kok ym.

Kirjallinen kysymys terveydenhuollon näytteenottotehtävissä työskentelevien osaamisesta ja koulutuksesta sekä kansallisen näytteenottosuosituksen laatimisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Ammattitaitoisista näytteenottajista on ollut pula pitkään. Koronaviruksen vuoksi syntyneen hoitovajeen purku edellyttää hoitoonpääsyn varmistamisen ohella laboratoriotutkimuksia niin perusterveydenhuollossa kuin erikoissairaanhoidossa.

Asiantuntija-arvioiden mukaan noin 70 prosenttia hoitopäätöksistä perustuu laboratoriotutkimuksiin. Suomessa tehdään vuosittain noin 80 miljoonaa laboratoriotutkimusta, joiden vuotuiset kustannukset ovat noin 700 miljoonaa euroa. Näytteenotossa tapahtuvien virheiden ja poikkeamien takia uudelleen otettavien näytteiden suorat vuosikustannukset ovat noin 10 miljoonaa euroa. Virheellisten näytteiden aiheuttama lisätyö ja hoitoviiveet vaikeuttavat ja hidastavat myös potilaan hoitoa ja voivat olla joskus kohtalokkaitakin. Ammattitaitoinen näytteenotto ja luotettava laboratorionäyte ja sen pohjalta tehtävä laboratorioanalyysi ovat oleellisen tärkeitä diagnostiikassa ja päätöksenteossa jatkohoidon osalta.

Pula näytteenoton korkeakoulutetuista ammattilaisista, bioanalyytikoista, on johtanut siihen, että näytteenottotehtäviä on siirretty muille terveydenhuollon ammattiryhmille. Puutteellinen koulutus lisää riskiä näytteenoton virheisiin eri syiden takia, mm. vajavainen tai virheellinen näytteenottotekniikka ja näytteen käsittely voivat johtaa virheellisiin tuloksiin.

Näytteenottotyötä tekevien koulutustaustat ja osaaminen ovat tällä hetkellä Suomessa hyvin kirjavia, ja yhtenäisiä käytänteitä tai standardeja osaamisen varmistamiseksi ei ole. Työnantajille riittävän osaamisen ja tarvittavan työpaikkakoulutuksen määrän arviointi voi olla vaikeaa. Diagnostiikan luotettavuuden kannalta on oleellista, että virheet näytteenotossa minimoidaan. On välttämätöntä, että bioanalytikot näytteenoton korkeakoulutettuina ammattilaisina vastaavat näytteenottotoiminnasta, sen organisoinnista, laadusta ja koulutuksesta terveydenhuollossa.

Tehy-lehti uutisoi 25.1.2024 laboratoriohoitajien muihin sote-ammattilaisiin verrattuna korkeasta työstressistä. Lisäksi laboratoriohoitajat kokevat vähiten sanavaltaa omaan työhönsä. Tulokset perustuvat Työterveyslaitoksen "Mitä kuuluu hyvinvointialueiden työhyvinvoinnille 2023"-tilannekatsaukseen. Merkittävä työstressiä lisäävä seikka on paheneva pula bioanalyytikoista. Suomen Bioanalytikot on ottanut kantaa siihen, että pitävät merkittävänä työhyvinvointiin liittyvänä asiana työnjaossa tapahtuneita muutoksia. Työvoimapulan takia enenevässä määrin laboratorioissa bioanalytikon tehtäviä on otettu hoitamaan muita ammattilaisia. Tämä aiheuttaa uuden-

Kirjallinen kysymys KK 14/2024 vp

laista eettistä kuormaa tarkkuutta vaativassa laboratoriotyössä, jos ei voi olla täysin varma, että tiimissä tehtävä työ on kaikilta osin suoritettu laadukkaasti.

Oikeaoppisesti otettu näyte edellyttää näytteenottajalta laajamittaista osaamista koko laboratori-otutkimusprosessista sekä tulokseen vaikuttavista preanalyttisistä tekijöistä. Näytteenottaja kohtaa työssään päivittäin lukuisia ihmisiä, jolloin myös vuorovaikutus- ja kohtaamistaidot korostuvat.

Eurooppalainen kliinisen kemian ja laboratoriolääketieteen kattojärjestö (EFLM) on suosittanut kansallisen suosituksen laatimista näytteenottajien osaamisen varmistamiseksi. Kansallinen suositus on jo olemassa seitsemässä Euroopan maassa. Lisäksi useat maat ovat kiinnostuneita kansallisesta suosituksesta ja ovat joko laatimassa tai pilotoimassa sitä. Maakohtaiset, omat kansalliset suositukset ovat tärkeitä, koska niissä huomioidaan terveystalouden ja koulutusjärjestelmän erityispiirteet.

Suomen Bioanalyttikoliitto ry on esittänyt, että Suomessa käynnistetään kansallisen suosituksen laatiminen siitä, mitä osaamista näytteenottoon osallistuvilta vaaditaan, kuka heitä kouluttaa ja perehdyttää ja miten osaamisen ylläpitäminen varmistetaan. Laboratorioalalla vallitsee poikkeuksellisen laaja yksimielisyys siitä, että suositus tarvitaan potilasturvallisuuden sekä henkilöstön riittävyyden ja osaamisen varmistamiseksi.

Ammattitaidottomasti tehty laboratoriotutkimus on vaaratekijä potilasturvallisuudelle, sillä se voi johtaa väärin päätelmiin potilaan hoidossa. Ohuemmalla osaamisella työskentely lisää kaikkien työtaakkaa ja voi pahimmillaan johtaa vuorovaikutusongelmiin työyhteisöissä. Lopputulema voi olla kato alalta ja entistä pahempi työvoimapula samaan aikaan heikkenevän laadun ja vaaratilanteiden lisääntyessä.

Kansallisen näytteenottosuosituksen laatiminen on myös linjassa pääministeri Orpon hallitusohjelman kanssa, jossa on tavoitteena terveydenhuollon vaikuttavien menetelmien ja parhaiden käytänteiden jalkauttaminen palvelujärjestelmään. Hallitusohjelman mukaan kansallista terveydenhuollon menetelmien arviointia uudistetaan ja vahvistetaan kokoamalla osaaminen ja resurssit yhdeksi kokonaisuudeksi sekä koordinoidaan laatuun ja vaikuttavuuteen liittyvää osaamista. Tavoitteena on, että käyttöön otetaan yhdenmukaisesti arvioituja, vaikuttavia ja kustannusvaikuttaviksi todettuja menetelmiä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon vaikuttavien menetelmien ja parhaiden käytäntöjen käyttöönoton tehostamiseksi panostetaan muun muassa suositusten kehittämiseen sekä vakiinnuttamiseen palvelujärjestelmään. Linjaukset ovat keskeisessä roolissa osana sote-palveluiden kustannusten kasvun hillintää.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus varmistaa terveydenhuollon näytteenottotehtävissä työskentelevien riittävän osaamisen ja koulutuksen,

mihin toimiin hallitus ryhtyy kansallisen näytteenottosuosituksen laatimisen käynnistämiseksi,

Kirjallinen kysymys KK 14/2024 vp

miten hallitus varmistaa diagnostisten terveyspalveluiden laadun ja

kuinka hallitus aikoo hillitä näytteenotossa tapahtuvista virheistä ja poikkeamista syntyviä suoria kustannuksia ja haittatapahtumia?

Helsingissä 9.2.2024

Mia Laiho kok

Mari-Leena Talvitie kok

Sari Sarkomaa kok

Paula Risikko kok

Milla Lahdenperä kok

Terhi Koulumies kok